

İZMİR'DEKİ İÇ GÖÇ HAREKETİNİN ÇOK DURUMLU LOGİT TEKNİKLE İNCELENMESİ

Şenay ÜÇDOĞRUK^(*)

ÖZET

2002 yılı Nisan ayında İzmir ili kentsel kesimde yer alan dokuz ilçede anket çalışması yapılmıştır*. Bu ilçeler Balçova, Buca, Bornova, Çiğli, Gazimir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere'dir. 1997 yılı nüfus sayımı verileri kullanılarak ilçelerle birlikte toplam nüfus 2 081 856 kişi olarak elde edilmiştir. Her hane ortalama dört kişiden oluşur varsayımıyla 520 464 hanehalkının bulunduğu karar verilmiştir. İzmir büyükşehir belediyesi sınırları dahilinde yapılacak anketin örnek hacmi 1633 olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir'in aldığı iç göç hareketinin özelliklerini açıklamaya çalışmaktır. Bunun için göçe dair hipotezler test edilecek ve çok durumlu logit tekniği kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İç Göç, Çok Durumlu Logit Tekniği.

1.Giriş

Göç, kişinin yeni koşullara daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla ya da doğal, ekonomik, siyasal v.b. zorunluluklar sonucunda yaşadığı toplumu değiştirmesi olayına verilen genel addır(Ana Britanica,1986,571; Durugönül, 1997, 307). Temelinde yatan ana faktör, insanların geçimlerini sağlamak için daha uygun yerlere gidip iş bulmak, çeşitli imkanlardan faydalanmak ve yerleşmektir (Atalay, 1994,295). Diğer bir deyişle göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 1998,307;Demir,1997,85). . İç göç, bir ülke sınırları içerisinde, bireyin bir yıldan az olmamak kaydıyla yaşadığı ortamı değiştirmesidir. Göç ülkelerin büyüklüğü, ekonomik kalkınmışlık düzeyi ve yerleşme tarihlerine bağlı olarak başlıca dört gruba ayrılır: Kırlardan şehirlere doğru, kırlardan kırlara doğru, şehirlerden kırlara doğru, şehirlerden şehirlere

^(*) Prof.Dr., D.E.Ü.İ.İ.B.F., Ekonometri Bölümü, Buca - İZMİR.

* Anket çalışması hanelere, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü IV.sınıf öğrencileri tarafından Uygulamalı Ekonometri Dersinin alan çalışması olarak uygulanmıştır. Bu çalışmada yardımcı olan Ekonometri bölümü öğretim üyesi Dr. Hamdi Emeç ve Araş.Gör. Sibel Selim'e teşekkür ederim.

doğru. Ülkedeki bu iç göç hareketiyle sosyal ve ekonomik değişimler olmuş, sağlık, eğitim, kentleşme, sosyal güvenlik ve benzeri problemler ortaya çıkmıştır. Bugün Türkiye'nin yapısal problemlerin nedenlerinden biri de iç göçün beraberinde getirdiği sorunlardır. Çeşitli araştırmalarla iç göç ve etkileri incelenmiştir. Dış göç ise bireyler ülke sınırlarının dışında her hangi bir ülkeye yaşadığı ortamı değiştirmek amacıyla gidiyorsa söz konusu olmaktadır. Ancak bu çalışmada dış göç kapsam dışındadır (Tümertekin ve Özgüç, 1998,312).

Göç Cumhuriyetin kuruluşundan önce ve sonra Türkiye'nin devamlı olarak gündeminde yer almaktadır. Osmanlı imparatorluğunun çöküşü ile birlikte kaybedilen topraklardan ana yurda göç hareketi olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra da bu hareket devam etmiştir. İkinci Dünya savaşından sonra Almanya'nın yeniden yapılanması için ihtiyaç duyulan iş gücü nedeniyle Türkiye'den Almanya'ya doğru işçi hareketi 1960'lı yıllarda başlamış, daha sonra bu hareket diğer Avrupa ülkelerine doğru da yayılmıştır. Şu anda beş milyon civarında iş nedeniyle göç etmiş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı vardır. 1950'de başlayan kalkınma hareketleri Türkiye'de iller arası göçün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gelişmemiş bölgelerden gelişmekte olan ve gelişmiş bölgelere nüfus hareketleri başlamıştır. Böylece ülke iç göç kavramıyla tanışmıştır Gelişmekte olan ülkelerde göç ve kentleşme literatürü oldukça geniş olup artmaya devam etmektedir. Ampirik çalışmaların büyük çoğunluğu bölgelerarası göç ile kırsal kentsel göç Barnum ve Sabot (1977) üzerine odaklanmaktadır. Bölgelerarası göçe örnek olarak House ve Rempel (1980), Banerjee ve Kanbur S.M.(1981), Hoffmann vd.'nin (1996) yapmış olduğu çalışmalar gösterilebilir. Gelişmekte olan ülkelerde iç göçün daha fazla olduğu görülmektedir (Mazumdar,1987; Lucas,1985) ve büyük kentlere yapılan göçlerin özellikleri ile ilgili çalışmalar yapılmıştır (Fuller, 1985; Mazumdar, 1981). Çalışmanın amacı Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir'in aldığı iç göç hareketinin özelliklerini açıklamaya çalışmaktır. Bunun için göçe dair hipotezler test edilecektir. Çalışma aşağıdaki şekilde organize edilmiştir: Göçle ilgili şimdiye kadar yapılan çalışmalara katkıda bulunmak ve göçün nedenlerini ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada ilk önce göçün nedenleri açıklanmıştır. Daha sonra Türkiye'de iç göç nedenleri ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Çok durumlu logit modelin teorik yapısına kısaca değindikten sonra izleyen bölümde İzmir'e olan iç göç hareketi incelenmiştir.

2. Göçün Nedenleri

İnsanların doğdukları toprakları bırakıp yeni yerlere göç etmesinin temelinde yatan çok sayıda neden vardır. Genellikle bu nedenler, nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, siyasi

İzmir'de İç Göç

problemler, savaşlar şeklinde sıralanabilir. Bu nedenlerin en önemlileri ekonomik ve siyasi problemlerdir. Gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik nedenlerle çok sayıda kişi yaşadığı alanları devamlı olarak terk etmektedir. Keza siyasi problemler ve çevre şartlarındaki bozulmalarda göçün nedenlerindedir. İklimlerdeki değişmeler, erozyon, su baskınları, deprem ve volkanik patlamalar gibi doğal olaylar da insanların göç etmelerine neden olmuştur. Örneğin 17 Ağustos 1999 Marmara depreminden sonra çok sayıda kişi bölgeyi devamlı olarak terk etmiştir. 1986'da meydana gelen Çernobil Nükleer faciasından sonra bölgeden çok sayıda insan göç etmiştir. Savaşlar, insan hakları ihlalleri, kötü ekonomi politikaları ve yönetimler, hızlı nüfus artışı ve doğal kaynakların yok edilmesi göçe neden olan şartları meydana getirmektedir. Yani göçün nedenleri aslında Dünya sorunlarıdır(Durugönül, 1997,99). Çünkü göçle birlikte kültür, gelenek, görenek ve yaşam biçimleri de hareket etmektedir. Böylece göç edilen yerdeki sosyo-kültürel yapı getirilen sosyo-kültürel yapıyla genişlemektedir.

Bireylerin göç kararlarının temelinde, göçün nedenlerini içeren, itici ve çekici faktörler vardır. Bireyleri doğdukları ve alışkın oldukları yaşam tarzını bırakarak göç kararı almasına neden olan etkenlere *itici faktörler* denilmektedir. Diğer taraftan göç etmek üzere karar verilen yerin cazibelerine ise *çekici faktörler* adı verilmektedir. Bireyler itici ve çekici faktörler arasında yaptıkları değerlendirme çekici faktörler lehine sonuçlandığında yaşadığı yerleri terk etmektedirler. Bu faktörler iç ve dış göçe göre değişmektedir. Her göç kararında itici ve çekici faktörlerin karışımı vardır. Buna karşılaşılabilecek güçlüklerde eklenir. Bir göçmen kendi içinde yaşadığı yer hakkında , gideceği yere göre, daha iyi bilgi sahibi olduğu için, itici faktörleri çekici faktörlere nazaran daha iyi algılayacaktır. İtici faktörler ve kendinden önce göç edenlerden sağlanan bilgiyle karşılaşılabilecek güçlüklerin etkisini gidermeye çalışacaktır.

3. Türkiye'de İç Göç

Türkiye'de iç göç iki başlıkta ele alınabilir: 1.Devamlı göçler 2.Geçici göçler. Çalışmanın amacı daimi göçler üzerine olduğu için, mevsimlik göçler gözardı edilmiştir. Çalışmada, herhangi bir il veya yurt dışından diğer bir il (İzmir'e) sınırları içersine yapılan göç ele alınacaktır. Yani burada daha iyi durumda olan mekana doğru nüfus hareketi gerçekleşmektedir. Türkiye'de iç göçler genellikle belli bir takım merkezlere yapılmaktadır. Daha çok kırsal yerlerden kentlere doğru olan iç göçün hep aynı merkezlere yapılması, zamanla buralarda bir doygunluğa yol açmakta ve iç göç bu merkezlere yakın yerlere doğru kayma göstermektedir (Demir, 1997, 85).Türkiye'de iç göçün başlamasına etki eden temel faktörler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Nüfus artışı: Nüfus artışıyla birlikte çevrede bulunan ekonomik kaynaklar yetmemektedir. Bunun sonucunda işsizlik söz konusu olmakta ve yeni iş alanlarının ortaya çıktığı il merkezlerine doğru göç meydana gelmektedir.

Tarım tekniklerinin gelişmesi: Geleneksel tarım yöntemleri yerini modern tarım yöntemlerine bırakmıştır. Artık eğilim emek-yoğun tarımdan makine-yoğun tarıma doğrudur. Tarımda makineleşme ortaya işsiz nüfus çıkarmıştır. Demir'in(1997) yaptığı alan çalışmasında göç nedeni hakkındaki yorumu şu şekildedir: "Tarıma dayalı bir yaşantının ve ekonominin yer aldığı Kıbrısçık'ta tarımdan elde edilen gelir de ancak yaşantıyı sürdürmeye yetecek düzeyde kalmaktadır: Göçlerin temel amacını bu güne kadar "iş bulmak" kaygısı oluşturduğu açık olarak görülmektedir."

Parçalanan Tarımsal Alanlar: Tarımsal araziler miras nedeniyle parçalanmaktadır. Bu durumda kalan araziler ailelerin geçimini sağlayacak büyüklükte olmamaktadır. Yetersiz araziler iç göçe neden olmaktadır.

Erozyon: Ülkemizdeki engebeli, dağlık alanlarda orman ve otlak arazilerde yer yer tarım yapılmaktadır. Bu alanlarda açılan tarımsal arazilerdeki topraklar kısa sürede taşınmaktadır. Yani, erozyon tarlaların verimini düşürmekte ve erozyona uğrayan alanlarda halk geçimini sağlayamamaktadır. Sonuçta, ülkemizde erozyonun şiddetli olduğu sahalarda göç sürekli olarak devam etmektedir (Atalay, 1994, 294).

Arazi kamulaştırma çalışmaları :1950'li yıllardan itibaren karayolu, baraj ve liman gibi büyük projeler sonucu kamulaştırmalar yapılmıştır. Özellikle baraj ve sulama projelerinde baraj gölü ve koruma havzası nedeniyle ilçe ve köyler arazileriyle birlikte istimlak edilmiştir. Bu bölgelerdeki halk ya yeni iskan bölgelerine ya da tercih ettikleri yerleşim birimlerine göç etmek zorunda kalmışlardır.

Kalkınma projeleri: Baraj, deniz ve hava limanları yapımı, büyük sanayi siteleri kurma, savunma tesisleri inşa etme gibi projelerin nüfus hareketleri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Kalkınma projelerinin nüfus üzerindeki etkileri , çok yönlü süreçler oluşturduğundan, özellikle sosyologların ilgilendiği önemli bir alan durumuna gelmiştir. Bunun nedeni ise, projelerin, onlardan etkilenen nüfusun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısında köklü değişmelere neden olmasıdır (Ecevit, 1997, 74-75). Özellikle projelerden etkilenen nüfus için; yeniden yerleşim, verimli arazilerin tedarik edilmesi, istihdam imkanları, geleneksel yaşayış tarzı ve kültürel problemler ortaya çıkmaktadır. Projelerin öncesinde ve sonrasında çıkacak toplumsal problemlerin sosyo-ekonomik çevresel analizler ile iyice araştırılmalıdır. Çünkü projelerin gerçekleşmesi sonucu , projenin özelliğine göre, göç almakta veya göç vermektedir. Eğer yeni sanayi bölgesi projeleri söz konusu ise bölge göç almakta, ya da baraj gibi

İzmir'de İç Göç

projeler söz konusu ise bölge göç vermektedir. Her iki durumda da bölgenin sosyo-ekonomik özellikleri etkilenmektedir.

İmalat sektörünün gelişmesi: Sanayinin gelişmesiyle birlikte kırsal kesimdeki nüfus hem endüstri işgücü kaynağı oluşturmuş hem de sanayi toplumunu beslemeyi üstlenmiştir. Bunun yanı sıra sanayileşmeyle birlikte, köyden kente işgücü akımı ve makineleşme köydeki düşünce yapısının ve yaşam şeklinin sürekli değişimine neden olmuştur.

Türkiye'de sanayi bölgelerinin ağırlıklı olarak Marmara ve Ege bölgelerinde toplanması sonucu bu bölgelere doğru nüfus hareketleri oluşmuştur. Göç alan 20 ilin, yedisi (İstanbul, Kocaeli, Bursa, Tekirdağ, Bilecik, Sakarya ve Balıkesir) Marmara, altısı (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Uşak, Manisa) Ege bölgesindedir. Bu illerin tümünde organize sanayi bölgeleri ve gelişmiş sanayi tesisleri vardır. Bu tesisler de bu illerin çekici faktörlerinden biri olmaktadır.

Ulaştırmanın gelişmesi: Karayolları, teknolojik değişme aracı olarak, insanları ve onların yoğun şekilde yaşadıkları kentleri, nüfus hareketlerine yol açarak etkileyebilmektedir (Kasapoğlu, 1997,66). 1950'den sonra Türkiye'de karayolları ve karayolu taşımacılığı hızla gelişmiştir. 1950 yılında 47080 km olan karayolu, 1990 yılında 368006km olmuştur. 1950 yılına göre karayolları 1990 yılında yaklaşık 8 kat artmıştır. Karayollarındaki hızlı gelişme aynı zaman da nüfus hareketlerinin kolayca gerçekleşmesine neden olmuştur.

Huzursuz ortam: Bilindiği üzere terör, hukuk dışı davranışlarla toplumda güvensizlik ortamı meydana getiren eylemlerdir. Terör ve göç kavramları birbirinden uzak alanları kapsıyor olsa da sonuçları itibariyle ikisi arasında nedensel bir ilişki vardır. Türkiye'de, 1984 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde başlayan terör olayları göçün nedenleri arasına girmiştir. Bu bölgede yaşayanlar terör baskısıyla kent merkezlerine doğru zorunlu göç ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucu bölgedeki kent merkezlerinin sosyal yapısında önemli değişimler olmuştur.

4. Göçün Sonuçları

Göçün meydana getirdiği ve getireceği sosyo-ekonomik sonuçları vardır. Bu sonuçlar Türkiye kriter alınarak göçün etkilerine göre aşağıda açıklanmıştır (Pazarlıoğlu, 2001,10).

Nüfus Yönünden

Yaşlı nüfus göçten etkileneceklerin başında gelmektedir. Bu nüfus, değişime hızlı bir biçimde ayak uyduramamaktadır. Bunlar göç kararına

duygusal ve hatıralar penceresinden bakmaktadırlar. Hal böyle olunca göç fikrine yaşlı nüfus olumsuz bakmaktadır. Yaşlılar göçe iştirak etmemektedir. Eğer baraj projeleri gibi nedenlerden ötürü göç etme durumuyla karşılaşılırsa, yeni yerleşim yerlerine, fizik ve sosyal çevreye daha güç alışma ve uyum sorunları ortaya çıkmaktadır(Ecevit, 1997, 75). Özellikle kırsal kesimden göç edenler kent ve ilçe merkezlerinde yerinde üretim geleneklerini devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Bu durum ise kır ve kent kültürü arasında çatışma meydana getirmektedir. Yaşlıların göçten sonra etkilendikleri bir husus kırsal alandaki meşguliyetlerini kaybetmeleridir. Yeni yerleşim yerlerinde iş olarak nitelendirdikleri faaliyetlerde bulunamamaktadırlar. Göç eden bireylerin, geldikleri yerlerle bağlantıları kesilmediğinden, göç edilen ve varılan yerlerin kültürlerini taşıyan, ara kültüre sahip bireyler oluşmaktadır. Böylece kentlerin nüfus potansiyelini oluşturan geniş kitlelerin sahip oldukları değerler kentlere yayılmaya başlamıştır. Sonuçta, kentler gün geçtikçe büyüyüp köyün değerlerini taşımakta iken, köylerde de nüfus azalarak kentin ve teknolojinin oluşturduğu gelişimlere açılmaktadır (Oktik, 1997, 81).

İstihdam Yönünden

Göç eden nüfusun en büyük problemi iş üzerinedir. Bu nüfusun eğitim düzeyi düşüktür. Sahip oldukları bilgi birikimi tarımsal yapıya uygun olduğu için, bunları kent ortamında kullanmalarına imkan bulamamaktadır. İlk aşamada vasıfsız işçi pozisyonunda işsiz olarak yeni yerleşim birimine gelmektedirler.

Yaşam Kalitesi Yönünden

Göç kararının temelinde yatan düşünce yaşam kalitesinin artırılmasıdır. Özellikle doğal ve ekonomik kaynakların bölüşümündeki dengesizlikler insanları göçe itmektir. Yeni yerleşim birimlerinde daha fazla elde edilmesi ümit edilen kaynaklarla göç edilen yere nazaran yaşam kalitesinin artacağı düşünülmektedir. Ancak gözardı edilen hususlar vardır. İlki kırsal bölgelerde ev için üretim yapılmaktadır. Göç sonucu daha önce kendilerinin ürettikleri malzemelerin dışarıdan satın alınması gerekmektedir. İkinci daha önce aile ekonomisi çerçevesinde üretici olan aile bireyleri, kentlerde tüketici durumunda olmaktadır. Böylece ailelerin geçimi daha da güçleşecektir. Üretime katkı sağlayan bireylerin, kent yaşamında üretime katkı sağlamaları zaman alacak yada kısa vadeli çözümler ile katkı sağlanmaya çalışılacaktır. Yaşam kalitesinin göç üzerindeki etkisi bilinen bir gerçektir. Yaşam kalitesi yüksek olan kırsal kesimlerden göç olmamaktadır.

Kentleşme Yönünden

Bugün sanayileşme süreci içerisinde kabul edilen gerçek kentleşmenin ve bunun bir uzantısı olan göçün durdurulamayacağı açıktır. 1920'lerde ülke nüfusunun %90'ı kırsal kesimde yaşarken 1990'larda bu oran %50'ye düşmüştür. Kırsal kesimin ülke genelinde ulusal gelirdeki payı 1960 yılında

%55.4 iken 1990 yılında bu oran yaklaşık %16 civarına düşmüştür(Keleş, 1990, 32). Kentlerde yaşayan nüfus bakımından Dünyada 13.sırada bulunan Türkiye'de 1997 nüfus sayımına göre 62.8 milyon kişinin 40.6 milyonu kentlerde yaşamaktadır. Göçlerin bu hızla devam etmesi sonucu 2000'li yıllarda Türkiye nüfusunun %85'inin kentlerde yaşaması beklenmektedir. Kentlerin hızlı bir biçimde büyümesi kentsel gelişmenin kontrol edilmesini zorlaşmıştır. Kontrolsüz kentsel büyüme dolayısıyla konut, su, kanalizasyon, ulaşım, okul ve sağlık hizmetlerinin sağlanması daha pahalı olmuştur. Büyük kentlerin ulaşım, konut, temiz içme suyu, kanalizasyon sorunu ile karşı karşıya bulunduğu bir gerçektir. Kentlerin ısıtılmasında kullanılan yakıtlar ile ulaşım araçlarının havaya bıraktıkları atıklar ve sınai kuruluşların kentler içinde bulunması dolayısıyla ortaya çıkan atıklar kentlerin doğal çevresini bozan ve kentsel çevre kirlenmesini tahammül edilemez boyutlara ulaştıran faktörler olmuştur (Dinçer, 1997, 103). Özellikle düzensiz kentleşmeden ve göçlerden doğan sorunlar çok değişiktir. Aslında alt yapıdan genellikle yoksun olan kentlerin, hızlı bir nüfus artışı nedeniyle konut sağlama, temiz su ve sağlık hizmetleri, okul ve ulaşım, eğitilmiş personel, çöp ve enerji sorunlarını çözme bakımından ne kadar yetersiz kalacağını kestirmek zor değildir. Çünkü plansız yerleşim bölgelerini düzeltmek, ilkel yaşam koşullarını iyileştirmek çok güç olduğu gibi, kaybedilmiş sağlıklı bir çevreyi de özellikle fiziksel mekan olarak yeniden kazanma olanağı hemen hemen hiç yok gibidir (Dinçer, 1997, 103). Bu etkileri ortadan kaldırılması için nüfus hareketlerine göre tedbirlerin alınması gereklidir. Bunun için göç olgusunun nedenlerinin kentler ve bölgeler açısından belirlenip yorumlanmalıdır.

5. Göç Hipotezleri

Çalışmanın izleyen bölümlerinde büyük şehirlere göçe dair üç hipotez test edilmiştir.

Hipotez 1: Büyük şehirler eğitilmiş çalışanları cezbetmektedir. Henderson (1986) ve (1988)'de yaptıkları çalışmada yüksek öğrenimli çalışanların daha büyük şehirlere gitmesinin iki nedeni olduğunu belirtmişlerdir. İlki, talep yönünden olup üretim artışı olduğunda nitelikli eleman ihtiyacının olması şehir büyüklüğü artışı kadardır şeklinde hipotez edilmiştir. Büyük kentlerde üretim şekilleri farklı olup, yüksek girdiler gerektirmektedir. İkincisi arz yönünden olup, cazip yönleri ve imkanları nedeniyle nitelikli insanların daha büyük kentlere doğru çekilmesidir:”Parlak ışıklar hipotezi” . Küçük yerleşim yerlerindeki imkansızlıklar nedeniyle iyi eğitilmiş nüfusun yaşam kalitesini arttırmak nedeniyle hareket etmesidir. Büyük kentler, endüstrileri ve yüksek teknolojileri ile nüfusları kendine çekerken küçük yerleşim yerleri bunu yapamamaktadır. Büyük kentler tüketiciler ve üreticiler için daha gelişmiş alt yapı hizmetleri sunabilmektedir (McCormick ve Wahba, 1998). Glaeser (1997),

nitelikli nüfusun büyük kentlere neden akın ettiği konusunda arz yönünden ikinci bir tezi daha ispatlamıştır. 1990 yılı için ABD nüfus sayımı verilerini kullanarak büyük kentlerin küçük yerleşim yerlerine göre daha nitelikli kişileri çektiğini ortaya koymuştur. Büyük kentlerin insanlar için öğrenim imkanlarını sağlamasında yardımcı olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Böylece temel insan sermayesi yatırımı rolü üstlenmesinin bir şekli olduğu için nitelikli çalışanlar büyük kentlere çekilmektedir. Ayrıca büyük kentlerle küçük yerleşim yerleri arasında büyük ücret farklılıkları da vardır.

Hipotez 2: Büyük kentler genç nüfusu çekmekte, daha yaşlı nüfusu itmektedir.

Genç insanlar, daha yaşlı nüfusa göre daha iyi koşullarda yaşamak ve geleceğini garanti altına almak umuduyla büyük kentlere hareket etmektedirler. Glaeser (1997) çalışmasında genç insanların yaşlılara göre büyük kentlerde yaşamak için daha eğilimli olduğunu ortaya koymuştur.

Hipotez 3:Büyük kentlere olan uzaklık, farklı bir rol oynamaktadır. Başlangıçta oturduğu yerle göç ettiği yer arasındaki uzaklık, göç üzerinde caydırıcı bir etkiye sahipken Yap (1997) ve Mazumdar (1987)'de ulaşımın gelişmesinin büyük kentlere olan göç üzerinde caydırıcı bir etkiye sahip olmadığını ifade etmişlerdir.

6. Veriler ve Yöntem

Aşağıda iç göç hareketiyle ilgili çok durumlu logit model uygulaması yapılacak ve tanımlayıcı istatistikler açıklanacaktır.

6.1. Teorik Yapı

Çalışmada başta iki durumlu (binary) logit model kullanılmıştır. Burada beş yıl önce İzmir'e göç edenlere 1 etmeyenlere 0 değeri verilmiştir. Böyle logit model ile başka il, ilçe, köy ve yurt dışından İzmir'e göç edenlerin göç olasılığını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Göç olasılığı sıfır ve bir ile sınırlanmış bir değişkendir ve bu olasılığın çeşitli sosyo ekonomik değişkenlerin logistik fonksiyonu olarak tanımlanacağı varsayılır. Bu vektör Z_i ile tanımlanan örnek bireyin olasılığını belirtir (Amemiya, 1981; Maddala,1983,327-328;Greene, 2000,882-883):

$$P_i = \exp(\beta' Z_i) / (1 + \exp(\beta' Z_i)) \quad (1)$$

burada göç edenler $P_i=1$ ve göç etmeyenler için 0 dir. Bağımlı değişken göç olasılığının logitidir. Daha sonra çok durumlu logit model kullanılarak İzmir'e göç edenlerin göç olasılığı tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bunun için $j=0$ hala İzmir'de oturanlar, $j=1$ başka kent veya yurt dışından gelenler, $j=2$ ilçe veya

İzmir'de İç Göç

köylerden göç edenlerdir (Agresti, 1990; Hausman ve McFadden, 1987; Hosmer ve Lemeshow, 2000, 260; Long, 1997, 155-158; Powers - Yu, 2000):

$$P_{ij} = \exp(\beta_j' Z_i) / (1 + \sum_j \exp(\beta_j' Z_i)) \quad (2)$$

Göçle ilgi relatif risk oranları Tablo 10-11'de verilmiştir. Tercih şıklarının oransal olasılıklarının tahminleri ve hala İzmir'de oturma olasılıkları sırayla mevcuttur. Bu modeller göçten beklenen faydayı belirleyen eşitliklerin düzenlenmesi olarak düşünülür. Bahsedilen eğitim, yaş ve uzaklık (etkisi çıkmamıştır) göçü açıklamakta kullanılır. Ayrıca istihdam özellikleri ve sektör durumları da kontrol edilir.

6.2. Örneklem ve Tanımlayıcı İstatistikler

Örneklem: 2002 yılı Nisan ayında İzmir ili kentsel kesimde yer alan dokuz ilçede anket çalışması yapılmıştır. Bu ilçeler Balçova, Buca, Bornova, Çiğli, Gaziemir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere'dir. 1997 yılı nüfus sayımı verilerini kullanarak ilçelerin toplam nüfusunun 2 081 856 kişi olarak elde edilmiştir. Her hane ortalama dört kişiden oluşur varsayımıyla 520 464 hanehalkının bulunduğu karar verilmiştir. İzmir büyükşehir belediyesi sınırları dahilinde yapılacak anketin örnek hacmini belirlemek için şu formül kullanılmıştır:

$$n = \frac{\sum_{j=1}^k N p_j (1 - p_j)}{N \sigma_p^2 + \frac{1}{N} \sum_{j=1}^k N p_j (1 - p_j)} \quad (3)$$

Burada: n; örnek büyüklüğünü, p; göç eden hanelerin oranını (ki bu oran bilinmemektedir. Böyle durumlarda, örnek büyüklüğünün mümkün olduğu kadar büyük olmasını sağlamak amacıyla $p(1-p)$ çarpımından en büyük değeri verecek olan $p=0.5$ değerinin kabul edilmesi önerilmektedir. Bu nedenle de örnek hacminin belirlenmesinde $p=0.5$ olarak alınmıştır.) N; anakütle büyüklüğünü, σ_p^2 = anakütle için belirlenmiş oranın varyansını (ki bu değer $1.96 s_p^2 = 0.025$ olarak kabul edilerek $s_p^2 = 0.0128$ şeklinde hesaplanmıştır) göstermektedir. Bu formüle göre elde edilen örnek büyüklüğü 1532'dir. Ancak araştırma kapsamında 1633 hane ile görüşülmüştür. Örneklem belirlenirken şu aşamalar izlenmiştir: **a.** 1633 hane, dokuz ilçenin hanehalkları sayılarıyla orantılı olarak dağıtılmıştır. **b.** İzmir Büyükşehir Rehberinden tüm ilçelerin cadde ve sokakları temin edilmiştir. **c.** Her ilçenin sokak sayısı, ilçeden alınacak hanehalkı sayısına bölünerek atlama değeri elde edilmiştir. Böylece sokak listesinin

birinci değerinden başlayıp atlama değeri kadar sokak atlanarak görüşülecek hanelerin bulunduğu sokaklar tesbit edilmiştir. d.Rassal hane seçim tablosundan faydalanarak seçilen sokaklardaki hanelerin kapı numaraları belirlenmiştir.Yukarıdaki aşamaların uygulanmasıyla örneklemin ilçelere göre dağılımı izleyen Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1: İzmir İli İçin Göç Anketlerinin İlçelere Göre Dağılımı

İlçe	Nüfus	Oran	Alınacak Örnek Sayısı	İlçedeki Sokak Sayısı	Atlama Değeri
Balçova	67 423	3.2	52	320	6
Bornova	353 747	17.0	272	3200	12
Buca	279 768	13.4	215	1415	7
Çiğli	93 728	4.5	72	875	12
Gaziemir	60 519	2.9	47	496	11
Güzelbahçe	13 172	0.6	10	200	20
Karşıyaka	426 679	20.5	328	6062	18
Konak	739 013	35.5	568	9800	17
Narlıdere	47 807	2.3	37	350	10
Toplam	2 081 856	100.0	1600		
Hanehalkı sayısı	520464				

1633 hane halkına ekte verilen anket uygulanmıştır. Ankete katılanların cinsiyet dağılımına bakıldığında 682 erkek ve 951 kadın denek ile görüşülmüştür. Kadınların fazla olmasının sebebi anketlerin iş gününde yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Deneklerin yaşı ile ilgili kısıtlama 15 ve üstü idi. Ancak 2 denek 13 ve 2 denek 14 olmak üzere toplam 4 denek bu kısıtlamanın altındadır. Ancak eğitim düzeylerinin yeterliliği nedeniyle bu denekler anket dışında bırakılmamıştır. Tablo 2’de yaş değişkenine ait ayrıntılar verilmiştir.

Tablo 2: Yaşın Cinsiyete Göre İstatistikleri

	Erkek	Kadın	Genel
Ortalama	42	40	41
Std sapma	16	15	15
En küçük	13	13	13
En Büyük	88	83	88

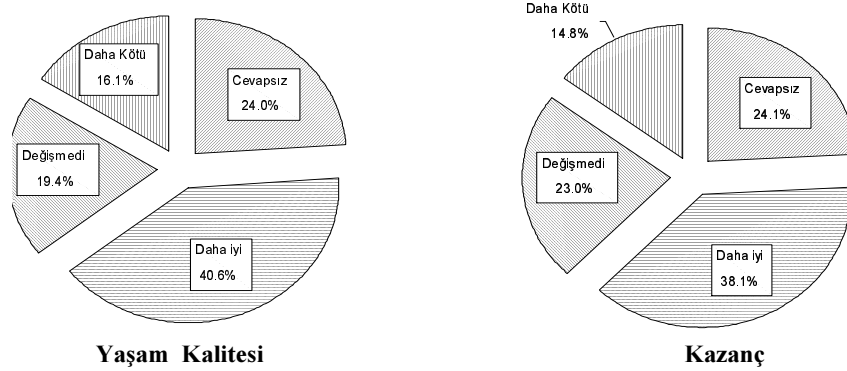
Göç etme nedenleri çoktan seçmeli soru olarak sekiz şık halinde olup, bu soru ile gruplandırılmış yaşlara ait çapraz dağılım Tablo 3’de verilmiştir.

İzmir'de İç Göç

Tablo 3: :Yaş Değişkenine Göre Göç Nedenlerinin Dağılımı

	-11	12-25	26-45	46-65	66 +	Toplam
İş Arama/Bulma	16 (1.7%)	170 (18.5%)	120 (13.1%)	13 (1.4%)	1 (0.1%)	320 (34.9%)
Tayin/Atama	10 (1.1%)	23 (2.5%)	40 (4.4%)	5 (0.5%)		78 (8.5%)
Hanehalkı Fertlerinden Birine Bağlı Göç	102 (11.1%)	90 (9.8%)	39 (4.2%)	10 (1.1%)	3 (0.3%)	244 (26.6%)
Eğitim	3 (0.3%)	34 (3.7%)	5 (0.5%)	1 (0.1%)		43 (4.7%)
Evlilik	2 (0.2%)	120 (13.1%)	21 (2.3%)	3 (0.3%)		146 (15.9%)
Deprem		1 (.1%)	5 (0.5%)	1 (0.1%)		7 (0.8%)
Güvenlik	12 (1.3%)	10 (1.1%)	12 (1.3%)	1 (0.1%)		35 (3.8%)
Diğer	3 (0.3%)	14 (1.5%)	17 (1.9%)	11 (1.2%)		45 (4.9%)
Toplam	148 (16.1%)	462 (50.3%)	259 (28.2%)	45 (4.9%)	4 (0.4%)	918 (100.0%)

Tablo 3'de ilgilendiğimiz nokta, aktif nüfusun göç etme nedenlerinde ağırlıklı olarak nerede toplandığını görmektir. Bu noktadan bakıldığında 12-25 yaş gurubunda ilk sırada %18.5 iş arama, ikinci sırada %13.1 ile evlilik ve üçüncü sırada ise %9.8 ile hane halkı fertlerinden birine bağlı olarak yapılan göç gelmektedir. 26-45 yaş grubunda birinci sırada %13.1 ile iş arama, ikinci sırada %4.4 ile tayin ve üçüncü sırada ise %4.2 ile hane halkına bağlı göç yer almaktadır. 46-65 yaş grubunda yine ilk sırada %1.4 oranı ile iş arama gelmektedir. Bu grupta oranlar %1.5'un altındadır. Aktif nüfusun toplam oranlarını dikkate aldığımızda, ilk sırada %33 ile iş arama/bulma, ikinci sırada %15.6 ile evlilik ve %15.2 ile de üçüncü sırada bağımlı göç gelmektedir. Dolayısıyla aktif nüfus için iş arama ve bağımlı göçü bir arada aldığımızda %48.2'lik bir dilimin ekonomik nedenlerden dolayı İzmir'e göç ettiği görülmektedir. Göç edenlerin, yeni yaşamlarının nasıl olduğunu tespit etmek amacıyla şu andaki yaşamlarının kalitesi ile şu andaki kazançlarının durumu hakkında iki soru sorulmuştur. Alınan cevapların dağılımı Şekil 1'de pasta grafiği şeklinde verilmiştir.

Şekil 1:

Göç Edenlerin "Yaşam Kalitesi" ve "Kazanç" Beklentilerinin Gerçekleşmesi

Yaşam kalitesi ve kazanç öz itibarıyla aynı özelliklere sahip sorulardır. Bu nedenle elde edilen oranlar neredeyse birbirine eşit elde edilmiştir. Göçten sonraki yaşam ve kazancın daha iyi olduğunu belirtmelerin oranı sırasıyla %40.6 ve %38.1'dir. Bu durumda yaklaşık %60'lık bir kesimin beklentileri gerçekleşmemiştir. Bu iki soru, göçün tüm problemleri çözmediğini göstermektedir. Çünkü göç eden kişilerin kente getirdikleri artı değerler yani kalifiye özellikleri düşük olmakta ya da hiç olmamaktadır. Bu durum aşağıda eğitim değişkeninde daha iyi görülebilir. Ankete katılanların eğitim durumlarına bakıldığında, %56.8'inin ilkokul mezunu, ilkokuldan terk ya da eğitim almamışlardan oluştuğu Tablo 4'den görülmektedir. Eğer kalifiye eğitim lise ve üstü olarak düşünülürse, bu tür bireylerin oranı %28'dir.

Tablo 4: Eğitim Durumunun Dağılımı

Mezuniyet Durumu	Frekans	Yüzde	Yığılmış Yüzde
Eğitim Almamış	123	7.5	7.5
İlkokuldan Terk	84	5.1	12.7
İlkokul Mezunu	721	44.2	56.8
Ortaokul Mezunu	248	15.2	72.0
Lise veya Dengi Okul Mezunu	334	20.5	92.5
Yüksek Okul Mezunu	24	1.5	93.9
Fakülte Mezunu	86	5.3	99.2
Lisans Üstü Eğitim Mezunu	13	.8	100.0
Toplam	1633	100.0	

Diğer taraftan hanehalkının eğitimi bir bütün olarak ele alındığında Tablo 5'deki tanımlayıcı istatistik değerleri elde edilmiştir.

Tablo 5: Hanehalkının Ortalama Eğitimi

	N	En küçük	En büyük	Ortalama	Std. Sapma
Eğitim	1193	.00	17.00	5.6653	3.5487

Hanehalkının ortalama eğitimi olarak 5.66 elde edilmiştir. Bu da göç edenlerin ilk okul mezunu olduklarını diğer bir değişle kalifiye durumlarını gösteren bir ölçü olmaktadır. Söz konusu ortalama değer kişilerin göç ettikten sonra yaşam kalitesi ve kazançlarının değişmemesini ya da daha kötü durumda olmasını açıklamaktadır. Diğer taraftan, sosyal güvenlik kurumuna göre hanehalkı ortalama Gelir Dağılımı Tablo 6'da Verilmiştir.

Tablo 6: Sosyal Güvenlik Kurumuna Göre Hanehalkı Ortalama Gelir Dağılımı

	Ortalama	En küçük	En büyük	Std.Sapma
Cevapsız	428,654,321	0	5,000,000,000	421,404,392
Bağ-Kur	353,953,271	70,000,000	1,300,000,000	220,502,145
SSK	431,903,822	0	3,500,000,000	388,108,974
Emekli Sandığı	431,099,237	40,000,000	2,000,000,000	322,536,339
Kayıtlı Değil	572,349,351	47,500,000	8,000,000,000	752,205,930
Diğer	801,375,000	180,000,000	5,000,000,000	1,140,844,534

Bu tablodaki veriler hanehalkında yaşayan birey başına düşen ortalama geliri göstermektedir.Tablo 7'de verilen çeyrekler gelir düzeyi hakkında iyi bilgi vermektedir. Ankete katılanların üçüncü %50'sinin geliri 350 milyon TL'nin altındadır. Bu duru ise Tablo 8'de verilen meslek gruplarıyla daha iyi açıklanmaktadır.

Tablo 7 : Hanehalkının Ortalama Geliri(?)

Sosyal Güvenlik	Medyan	Birinci	Dördüncü
Bağkur	300,000,000	250,000,000	700,000,000
SSK	300,000,000	130,000,000	600,000,000
Emekli Sandığı	350,000,000	150,000,000	600,000,000
Kayıtlı değil	400,000,000	500,000,000	500,000,000
Diğer	500,000,000	500,000,000	1,000,000,000
Toplam	350,000,000	250,000,000	1,000,000,000

Tablo 8: Hanehalkının Meslek Grupları

Meslek grupları	Yüzde
Çalışmıyor	0.14
Bilim adamı , teknik elemanlar, serbest meslek sahibi ve bunlarla ilgili meslekler	0.07
Girişimci, işadamı ve yöneticiler	0.04
İdari personel vb. gibi çalışanlar	0.04
Ticaretle uğraşanlar ve satış elemanları	0.04
Hizmet işlerinde çalışanlar	0.14
Tarım, hayvancılık, ormancı, balıkçı ve avcılar	0.01
Tarım dışı üretim sektöründe çalışanlar ve ulaştırma mak. kullananlar	0.14
Emekli	0.06
Ev hanımı	0.32

7. Uygulama

Göç modeli için önce iki durumlu takiben çok durumlu logit model uygulanmıştır. Kişilerin beş yıl önce göç edip etmediği bağımlı değişkendir. Çalışmaya başlarken ilden, ilçeden, köyden ve yurtdışından İzmir'e göç edip etmedikleri bağımlı değişken olarak alınmış ancak, örnekte yurt dışından ve köyden beş yıl önce göç eden az kişi bulunduğundan şıkların birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Böylece il ile yurt dışı, ilçeye de köy birleştirilmiştir. Diğer yandan temel kategori İzmir'de oturan kişilerdir. Bağımsız değişkenler ise yaş, eğitim düzeyi, kişinin bağlı bulunduğu sektör ve mesleğidir. Ancak burada belirtilmesi gereken nokta sektör bazında kamu, özel sektörün yanı sıra herhangi bir sektörde çalışmayanlarda değişken olarak modele eklenmiştir. Meslek kategorilerinde ise yine herhangi bir mesleği olmayan işsizlerde bu kategoride yer almaktadır. Modeller kurulurken kişinin beş yıl önce yaşadığı yerden İzmir'e geldiği uzaklıkta dahil edilmiş, ancak diğer tüm değişkenlerin katsayı tahminlerinin etkisini bozduğundan çıkartılmıştır. Zaten şu anda Türkiye'de ulaşımın gelişmesi uzaklığı önemli bir değişken olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca 5-10 yıl önce yaşanan terör olayları da uzak yerlerden göçü arttırmıştır. Bu nedenle "uzaklık" başat değişken rolündedir. İlavenin kişinin geldiği ilin işsizlik oranı da modele dahil edilmiş, ancak iktisadi beklentiyi sağlayamamıştır. Tablo 9, 5 yıl önce İzmir'e göç edenlerin göç olasılığını veren logit modeldir. 25 yaşın altı, 26-35 ve 36-45 yaş arası çalışan aktif nüfusun göç üzerinde çekici etkisi t istatistiklerinden görülmektedir. Ancak 55 yaş ve üstünü caydırmaktadır. Dolayısıyla birinci hipotezimizi desteklemektedir. Eğitim değişkeninin fark oranı incelendiğinde t istatistiğinin anlamlı çıkmadığı

İzmir'de İç Göç

görülmüştür. Zaten tanımlayıcı istatistiklerden elde edilen deneklerin %72'sinin ortaokul ve altında eğitilmiş olması eğitimin anlamsız çıkmasını açıklamaktadır. Tablo 10'da kent ve yurt dışından göç edenler ile ilçe ve köylerden İzmir'e göç edenler için çok durumlu logit model analizi uygulanmıştır. Büyük kent ve yurt dışından göç edenlerle ilçe ve köylerden İzmir'e göç edenlerin yaşla ilgili relatif risk oranları incelendiğinde genç nüfusun 46-55 yaş arası nüfusa göre daha çok hareket ettikleri görülmüştür. Bu da yaşla ilgili hipotezi doğrulamaktadır. Eğitim düzeyi için durum ilginçtir. Diğer kent ve yurt dışından İzmir'e göç edenlerde eğitim önemli değilken, ilçe ve köylerden İzmir'e göç edenlerde eğitim katsayısı anlamlıdır. Bu da küçük yerleşim yerlerindeki bireylerin daha iyi standartlarda bir yaşam koşulu ve daha iyi bir iş bulma umuduyla göç ettiklerini göstermektedir. Model 2'de bireyin hangi sektörde çalıştığı da eklenmiştir. Büyük kentlerde kamu kurumunda çalışanlar herhangi bir sektörde çalışmayanlara göre daha fazla İzmir'e göç etmektedir. Bunun nedeni ise tayin ve atama olabilir. Özel sektörde olanlarda ise t istatistiği anlamsız çıkmıştır ve iktisadi olarak anlamlıdır. Ancak küçük yerleşim yerlerindeki bireylerin hangi sektörde çalıştıkları ile ilgili katsayı tahmini anlamsız çıkmıştır. Bunun nedeni gelişmişlik ve yaşam kalitesi olabilir. Küçük yerleşim birimlerinde sektör ayrıştırması görülmemektedir. Dolayısıyla bu katsayı tahminlerinin anlamsız çıkması beklenebilir. Genel modelde tüm değişkenler mevcuttur (Tablo 11). Aslında Model 3'deki değişkenlere meslek kategorileri eklenmiştir. Bu durumda Model 3'deki katsayılar anlamlılıklarını korumaya devam etmektedir. Mesleklere bakıldığında büyük kent ve yurt dışından İzmir'e göç edenlerden hizmet işlerinde çalışanlar, tarım dışı üretim sektöründe çalışanlar ve ulaştırma makinalarını kullananlar ile ev hanımları çalışmayanlara göre daha fazla göç etmektedirler. Çok durumlu logit tekniğinin uygulanabilmesi için Hausman testi de yapılmıştır. Teste göre alternatifler arasındaki bağımsızlığın olduğuna dair sıfır hipotezinin kabul edilmesi gerekmektedir. Genel modelde birinci alternatife sınır konmuştur, dolayısıyla H_0 hipotezinin kabul edildiği görülecektir.

8. Marjinal Etkiler

Tablo 12'de genel modele ait marjinal etkiler incelendiğinde eğitimin göç üzerindeki etkisi ilçe ve köylerden göç edenlerde pozitif ve anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına bakıldığında il ve yurt dışından göç edenlerle, ilçe ve köylerden İzmir'e gelenler hareket halindedir. Aktif nüfusta göçün etkisi fazlayken, 55 yaş ve üstünde değildir. Yaş arttıkça göç olasılığı azalmaktadır. Bireylerin çalıştıkları kamu sektörüne bakıldığında il ve yurt dışı ile ilçe ve köylerde yaşayanların tayin ve atama gibi nedenlerle göç etme olasılığı olduğu görülmektedir. Meslek kategorilerine bakıldığında da benzer sonuçlar

görülebilir. Örneğin il ve yurt dışından göç edenlere bakıldığında tarım dışı üretim sektörü hariç tüm meslek kuklalarının çalışmayanlara göre göç etme olasılığı daha az iken, ilçe ve köyden göç edenlere bakıldığında idari personel dışında tüm meslek kategorilerinde göç etme olasılığı fazladır.

9. Sonuç

Kişilerin göç etmelerine etki eden faktörler hipotezler ve modellerdeki sonuçlarla görülmektedir. Yaş ve eğitim en önemli faktörlerdendir. Kişilerin göç ettiklerinde çalışmaya daha iyi motive olmaları, psikolojik etkenlerin varlığını işaret etmektedir. Ancak göç ettikleri yerlerde uzun süre iş bulamamaları onları olumsuz yönde motive etmekte, özellikle tahsil düzeyi düşük olanlarda suç işlemeye yöneltmektedir. Diğer bir durum, başka yerlere göç eden yakınlarını güvence olarak görme, *nasıl olsa gidebilirim* düşüncesi belki kolay yolun seçimi biçiminde yorumlanabilir. Terör nedeniyle göç edenlere geriye dönüş sorulduğunda, %70'inin geriye göçü düşündükleri görülmüştür. Bu düşüncüyü ekonomik yaşamın yeniden organizasyonu ve can güvenliğinin sağlanması koşulları desteklemektedir. Yani bu kişiler koşullu olarak geldikleri yere dönmeyi düşünmektedir. Bu koşulların başında, göçün temel nedeni olarak alınan terörden çok ekonomik yaşamın organizasyonu gelmektedir. Arkasından terörün bitmesi ve alt yapı hizmetleri koşulları izlemektedir(Pazarlıoğlu, 2001). Ekonomik problem şartının terörden önce gelmesi, terörün önlenmesindeki ip ucunu da vermektedir. Ekonomik açıdan güçlü olan bireylerin terör problemi ile baş edebilecekleri izlenimi görülmektedir.Kentleşme ve kent kültürünün oluşması için; göçlerin yönünün değiştirilmesi, kentleşmenin doğal sürecine dönmesi için önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu gün büyük kentler belirli oranlarda doyum noktasına yaklaşmışlardır. Bu nedenle göç hareketi bu illerin çevresindeki illere doğru yayılmaya başlamıştır. Böylece nüfus yoğunluğu yüksek olan bölgeler oluşmaktadır. Ekonomik birikimler bu bölgelerde yoğunlaştığı içinde belirgin bir şekilde gelişmiş ve gelişmemiş bölgeler meydana gelmiştir. Bu gelişmişlik fark nedeniyle iç göç devam etmektedir. İç göç hızını azaltmak için de gelişmemiş bölgelerde uygulanmak üzere özgün bölgesel planlar hazırlanıp uygulanmalıdır.

Türkiye’de iç göçün önlenmesinde en etkili yol gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesidir. İzmir’deki gerek kamu gerekse yerel yönetimlerin ilin çarpık ve plansız büyümesinin önüne geçememektedir. Bu nedenle ildeki kitici-çekici faktör dengesizliğinin giderilmesi için makro planların hazırlanması gerekmektedir.

ABSTRACT

The purpose of this study is to explain the main characteristics of the domestic/internal migration movements to İzmir, the third biggest city in Turkey. A questionnaire work is carried out by 1633 random sampling and face-to-face meetings within nine separate local/urban across of İzmir (Balçova,Buca, Bornova, Çiğli, Gaziemir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere) in April 2002. Using 1997 census results, total population of İzmir is accepted as 2081856. Following the assumption of the existence of four family members for each households exist within the boundries of İzmir. Finally, a multi-dimensional logit model is used to statistically test different hypotheses related to migration. Some conclusions and policy implications are also drawn as to empirical findings.

KAYNAKÇA

- AGRESTIA. (1990), *Categorical Data Analysis*, John Wiley-Sons Publication. U.S.A.
- AMEMİYA T. (1981) “*Qualitative Response Models: A Survey*”, Journal of Economic Literature, Vol.19, 1483-1536.
- ANA BRITANICA (1986), *Genel Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 9, İstanbul.
- ATALAY İbrahim (1994), *Türkiye Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Basımevi, 4.Baskı, İzmir.
- BANERJEE B. Kanbur S.M.(1981),”On the Specification and the Estimation of Rural-Urban Migration Functions, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 43, 7-28.
- BARNUM, H.N. – Sabot R.H.(1977),”Education, Employment Probabilities and Rural-Urban Migration in Tanzania, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 39, 109-126.
- DEMİR Gülsen (1997), *Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu: Bolu İli Kıbrısık İlçesi Örneği*, Toplum Ve Göç Bildiriler Kitabı,DİE Yayın No:2046, Ankara.
- DİNÇER Meral (1997), *Göç –Doğal Kaynaklar İlişkisine Çevre Güvenliği Açısından Bir Bakış*, Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı,DİE Yayın No:2046, Ankara.
- DURUGÖNÜL Esmâ (1997) , *Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler*, Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı,DİE Yayın No:2046, Ankara.
- ECEVİT Yıldız (1997), *Kalkınma Projelerinin Bir Sonucu Olarak Göç:Boyabat Barajı Örneği*, Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı,DİE yayın No:2046, Ankara.

- FULLER T.D. et.al.(1985), "Rural-Urban Movility in Thailand:A Decision – Making Approach", *Demography*, 22, 565-579.
- GLAESER E.(1997), Learning in Cities, *NBER Working Paper*.
- GREENE W.H. (2000) *Econometric Analysis*, 4th ed. Prentice-Hall.
- GREENWOOD, Michael. 1975. "Research on Internal Migration in the United States: A Survey" *Journal of Economic Literature*, 13, 397-433.
- HAUSMAN J.-D.McFadden(1984),"Specification Tests for the Multinomial Logit Model", *Econometrica*, 52, 1219-1240.
- HENDERSON J.V.(1986), "Urbanisation in a Developing Country:City Size and Population Composition", *Journal of Development Economics*, 22, 269-293.
- HOFFMANN S. et. Al.(1996), "The Role of Defence Cuts the California Recession – Computable General Equilibrium Models and Interstate Factor Mobility", *Journal of Regional Science*, Vol:36, Iss:4, 571-595.
- HOSMER D.W.- S.Lemeshow (2000), *Applied Logistic Regression*, John Wiley-Sons Publication, U.S.A.
- HOUSE, W. –Rempel H.(1980),The Determinants of Interregional Migration in Kenya, *World Development*, 25-35.
- KASAPOĞLU, Aytül(1997), Karayolları (Teknoloji) ve Çevre Etkileşimi: Arazi Kullanımı Nüfus Hareketleri, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı*,DİE Yayın No:2046, Ankara.
- KELEŞ Ruşen (1990), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, 1990.
- LONG Scott J. (1997), *Regression Models for Categorical and Limited Dependent Variables*, Sage Publications, U.S.A.
- LUCAS R.E.B.(1985), "Migration Amongst the Botswana", *The Economic Journal*, Vol:95, 358-382.
- MADDALA G.(1983), *Limited Dependent Variables and Qualitative Variables in Econometrics*, Cambridge University Press, Cambridge.
- MADDALA G.S., (1983), *Limited Dependent and Qualitative Variables in Econometrics*, Cambridge University Press, Cambridge.
- MAZUMDAR D.(1981), *The Urban Labour Market and Income Distrubution: A Study of Malaysia*, Oxford University Press.
- MAZUMDAR D.(1987),*Rural-Urban Migration in Developing Countries*, in Mills, E.S.(ed.), *Handbook of Regional and Urban Economics*, Vol:II, Elsevier Science Publishers, The Netherlands.
- MCCORMICK B.- Wahba J.(1997), "Public Sector Jobs and Migration in Egypt", University of Southampton, *Working Paper*.

İzmir'de İç Göç

- MCCORMICK B.- Wahba J.(1998), “Big Cities and Migration:Evidence from Egypt”, University of Southampton, *Working Paper*.
- MCFADDEN D. (1987, “Regression Based Spesification Test for the Multinomial Logit Model”, *Journal of Econometrics*, Vol.34, 63-82.
- OKTİK Nurgün (1997), *Köyün İticiliği- Kentin Çekiciliği*, Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı,DİE Yayın No:2046, Ankara.
- PAZARLIOĞLU M.Vedat(2000), *1980-1990 Döneminde Türkiye'de İç Göç:Panel Veri Çalışması(Özel Çalışma)*.
- POWERS Daniel A.- Xie Yu (2000), *Statistical Methods for Cathegorical Data Analysis*, Academic Press, San Diego.
- SMALL, K.A-Hsiao, C., “Multinomial Logit Specification Tests”, *International Economic Review*, 26, 619-627, 1985.
- TÜMERTEKİN Erol-Nazmiye Özgüç (1998), *Beşeri Coğrafya*, Çantay Kitabevi, İstanbul,1998.
- YAP L.(1997), “The Attraction of Cities:A Review of Migration Literature”, *Journal of Development Economics*, 4, 239-264.

Tablo 9: 5 Yıl Önce İzmir'e Göç Edenlerin İki Durumlu Logit Modeli

Bağımlı değişken:5 yıl önce göç edenler
Model 1

	e ^b *	z	P> z
Yaş grupları kuklaları			
18-25	9.108	5.653	0.000
26-35	4.717	4.163	0.000
36-45	2.152	1.976	0.048
55 +	1.240	0.448	0.654
Eğitim düzeyi			
Sektör kuklaları			
Kamu	1.646	1.324	0.186
Özel	0.670	-1.407	0.159
Meslek kuklaları			
Bilim adamı , teknik ele., serbest mes.	0.973	-0.089	0.929
Girişimci, işadamı ve yöneticiler	1.766	1.483	0.138
İdari personel	0.936	-0.133	0.894
Ticarette uğraşanlar ve satış elemanları	0.415	-1.529	0.126
Hizmet işlerinde çalışanlar	0.547	-1.673	0.094
Tarım dışı üretim sekt. çalış. ve ulaştırma mak. kull.	0.417	-2.147	0.032
Emekli	1.489	0.881	0.378
Ev hanımı	0.620	-1.802	0.072
N	1361		
Log likelihood	-412.182		
LR $\chi^2(15)$	79.33		
Prob > χ^2	0.0000		
Pseudo R ²	0.0875		

Base kategori 46-55 yaş, herhangi bir sektörde çalışmıyor, bir mesleği yok.

Anlamlılık düzeyi $\alpha=0.15$ ' dir. * e^b = exp(b) = X'deki bir birim değişme için fark oranındaki faktör değişmeyi göstermektedir.

İzmir'de İç Göç

Tablo 10:
Kent ve Yurt Dışından Göç Edenler ile İlçe ve Köylerden İzmir'e Göç Edenlere
Ait Çok Durumlu Logit Model Analizi

Bağımlı değişken:5 yıl önce göç edenler	Model 1		Model 2	
	RRR	z P> z	RRR	Z P> z
<i>Büyük Kent ve Yurt Dışından Göç Edenler</i>				
<i>Yaş Grupları Kuklaları</i>				
18-25	5.599	4.270 (0.000)	6.158	4.450 (0.000)
26-35	2.779	2.660 (0.008)	3.123	2.930 (0.003)
36-45	1.719	1.340 (0.180)	1.724	1.340 (0.180)
55 +	1.127	0.230 (0.816)	1.140	0.250 (0.800)
<i>Eğitim Düzeyi</i>	1.009	0.330 (0.739)	1.011	0.360 (0.954)
<i>Sektör Kuklaları</i>				
Kamu			1.666	0.119 (0.876)
Özel			0.521	0.014 (0.310)
<i>İlçe ve Köyden Göç Edenler</i>				
<i>Yaş Grupları Kuklaları</i>				
18-25	6.660	2.910 (0.004)	6.822	2.930 (0.003)
26-35	2.928	1.670 (0.095)	3.068	1.740 (0.082)
36-45	1.208	0.260 (0.791)	1.219	0.280 (0.783)
55 +	0.499	-0.600 (0.549)	0.488	-0.620 (0.537)
<i>Eğitim Düzeyi</i>	1.101	2.180 (0.030)	1.107	2.230 (0.026)

Tablo 10'un devamı

Bağımlı değişken:5 yıl önce göç edenler	Model 1		Model 2	
	RRR	z P> z	RRR	Z P> z
Sektör Kuklaları				
Kamu			1.084	0.140 (0.891)
Özel			0.668	-1.060 (0.290)
N	1361		1361	
Log likelihood	-514.182		-508.024	
LR $\chi^2(16)$	58.94		71.26	
Prob > χ^2	(0.0000)		(0.000)	
Pseudo R ²	0.054		0.065	

Anlamlılık düzeyi $\alpha=0.15$ ' dir. Base kategori 46-55 yaş, herhangi bir sektörde çalışmıyor, bir mesleği yok. * $e^b = \exp(b) = X$ 'deki bir birim değişme için fark oranındaki faktör değişmeyi göstermektedir.

Tablo 11:

Bağımlı değişken:5 yıl önce göç edenler	Genel Model		Sınırlandırılmış Model	
	RRR	z P> z	Katsayı	z P> z
<u>Büyük Kent ve Yurt Dışından Göç Edenler</u>				
Yaş Grupları Kuklaları				
18-25	6.919	4.570 (0.000)		
26-35	3.839	3.350 (0.001)		
36-45	2.017	1.700 (0.090)		
55 +	1.057	0.110 (0.916)		
	0.978	-0.700 (0.483)		
Eğitim düzeyi				
Sektör kuklaları				
Kamu	1.860	1.500 (0.133)		
Özel	0.649	-1.330 (0.183)		

İzmir'de İç Göç

Tablo 11'in devamı

Bağımlı değişken:5 yıl önce göç edenler	Genel	Sınırlan	Katsayı	z
	Model	ırılmış		
	RRR	Model		P> z
Bilim adamı , teknik ele., serbest mes.	0.926	-0.220 (0.824)		
Girişimci, işadamı ve yöneticiler	1.889	1.500 (0.132)		
İdari personel	0.698	-0.640 (0.524)		
Ticaretle uğraşanlar ve satış elemanları	0.364	-1.550 (0.121)		
Hizmet işlerinde çalışanlar	0.518	-1.660 (0.098)		
Tarım dışı üretim sekt. çalış. ve ulaştırma mak. kull.	0.215	-2.870 (0.004)		
Emekli	1.209	0.380 (0.704)		
Ev hanımı	0.516	-2.250 (0.024)		

İlçe ve Köyden Göç Edenler

Yaş Grupları Kuklaları

18-25	7.062	2.910 (0.004)	1.936	2.88 (0.004)
26-35	2.918	1.630 (0.104)	1.076	1.63 (0.104)
36-45	1.138	0.180 (0.858)	0.130	0.18 (0.858)
55 +	0.502	-0.590 (0.557)	-0.623	-0.53 (0.593)

Eğitim düzeyi

Kamu	1.116	2.210 (0.027)	0.106	2.10 (0.036)
Özel	1.049	0.060 (0.950)	0.122	0.16 (0.872)
	0.742	-0.580 (0.560)	-0.271	0.510 (0.595)

Meslek kuklaları

Bilim adamı , teknik ele., serbest mes.	1.299	0.460 (0.644)	0.2471	0.44 (0.662)
---	-------	------------------	--------	-----------------

Tablo 11'in devamı

Bağımlı değişken:5 yıl önce göç edenler	Genel Model	Sınırlan-dırılmış Model	Katsayı	z
	RRR	z		
İdari personel	1.699	0.590	0.461	0.52
		(0.557)		(0.605)
		-0.320	-0.454	-0.41
Ticaretle uğraşanlar ve satış elemanları	0.700	(0.748)		(0.683)
Hizmet işlerinde çalışanlar	1.160	0.220	0.117	0.18
		(0.823)		(0.859)
	RRR	z	Katsayı	z
Tarım dışı üretim sekt. Çalış ve ulaştırma mak. kull.	1.351	0.440	0.232	0.34
		(0.661)		(0.734)
	1.261	0.200	0.145	0.13
Emekli		(0.841)		(0.900)
Ev hanımı	1.625	0.940	0.145	0.13
		(0.345)		(0.900)
N	1361		1256	
Log likelihood			-157.249	
LR $\chi^2(305)$			LR χ^2	
			(15)	
	91.57		33.10	
Prob > χ^2	0.000		0.0045	
Pseudo R ²	0.0842		0.0952	
Hausman testi			0.38	
chi2(16)				
Prob>chi2			(1.000)	

Base kategori 46 55 yaş, herhangi bir sektörde çalışmıyor, bir mesleği yok.
Anlamlılık düzeyi $\alpha=0.15$ ' dir. * $e^b = \exp(b) = X$ 'deki bir birim değişme için fark oranındaki faktör değişmeyi göstermektedir.

İzmir'de İç Göç

Tablo 12:
Genel Modele Ait Marjinal Etkiler

Değişken	Büyük kent ve yurt dışından göç edenler	İlçe ve köyden göç edenler	İzmir'de ikamet edenler
	y=0.06 dy/dx	y=0.019 dy/dx	y=0.919 dy/dx
Yaş Grupları Kuklaları			
18-25	0.193	0.064	-0.257
26-35	0.098	0.023	-0.121
36-45	0.046	0.002	-0.048
55 +	0.004	-0.011	0.007
Tablo 12'nin devamı			
Eğitim düzeyi	-0.001	0.002	-0.001
Sektör kuklaları			
Kamu	0.044	0.00001	-0.044
Özel	-0.023	-0.005	0.028
Meslek kuklaları	-0.005	0.006	-0.001
Bilim adamı , teknik ele. serbest mes.	0.046	0.004	-0.050
Girişimci, işadamı ve yöneticiler	-0.018	0.014	0.005
İdari personel	-0.039	-0.005	0.044
	Büyük kent ve yurt dışından göç edenler	İlçe ve köyden göç edenler	İzmir'de ikamet edenler
	y=0.06 dy/dx	y=0.019 dy/dx	y=0.919 dy/dx
Ticaretle uğraşanlar ve satış elemanları	-0.031	0.004	0.027
Hizmet işlerinde çalışanlar	-0.058	0.008	0.050
Emekli	-0.035	0.011	0.024
(*) dy/dx, marginal etkiyi vermektedir.			

Şenay Üçdoğruk

Ek: ANKET

Bu araştırma Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü öğrencileri tarafından UYGULAMALI EKONOMETRİ dersinin uygulaması olarak yapılmaktadır. Anket sonucu elde edilen veriler araştırma amacı dışında kullanılmayacaktır.

Anket No:

Giriş No:

İlçe:

Mahalle:

Sokak: (1. Gelişmiş sokak 2. Gelişmemiş sokak).Gecekondu)

Konutun tipi

(1. Villa 2. Müstakil ev 3. Bodrum kat 4. Zemin kat 5. Normal kat 6. Çatıkati
7. Gecekondu 8. Diğer)

Bina Numarası: Apartman Adı: Daire Numarası: Anketin yapıldığı tarih: Ankete başlama saa.:

RHS (Rastsal Hane Seçim) Tablosu (İsmlendirilmiş Sokaklar İçin)

	Sokak Adı Baş Harfi																										
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	H	I	İ	K	L	M	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z
1. Hane	60	43	47	44	60	57	51	59	50	53	43	51	48	49	48	53	41	50	56	58	51	60	54	55	55	60	41
2. Hane	49	42	59	47	47	53	60	53	49	45	46	53	41	57	46	47	44	40	50	53	43	56	48	54	43	51	51
3. Hane	30	39	37	33	34	31	30	37	38	35	36	31	31	39	32	35	31	30	32	30	33	34	30	33	37	37	36
4. Hane	36	33	39	32	39	30	39	30	35	32	48	38	35	32	35	38	34	31	31	34	31	30	35	34	33	36	38
5. Hane	20	27	29	27	27	22	28	20	24	23	21	24	28	29	20	29	27	21	20	29	26	27	29	28	20	24	20
6. Hane	24	26	28	26	21	28	23	22	43	21	27	23	29	25	27	26	28	24	24	26	21	23	25	20	23	22	25
7. Hane	16	16	16	15	11	14	16	15	10	14	15	18	19	19	18	16	11	15	19	15	18	17	19	10	17	11	13
8. Hane	18	18	18	18	18	12	10	13	19	15	14	19	10	26	16	11	49	19	14	19	12	11	13	15	14	10	11
9. Hane	7	2	6	7	5	3	7	9	7	8	1	2	2	3	6	5	7	5	5	7	6	5	3	6	7	3	4
10. Hane	1	4	2	5	32	5	5	7	8	7	9	8	6	6	2	1	3	7	4	2	7	8	1	5	4	44	6

(Sayılandırılmış Sokak İsimleri İçin)

	Sokak Adı Olarak Kullanılan Sayının Son Rakamı									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Hane	59	44	59	53	59	48	58	60	54	42
2. Hane	50	60	55	54	46	42	48	46	57	58
3. Hane	39	39	35	38	36	38	35	34	37	30
4. Hane	31	36	31	34	34	34	32	36	30	39
5. Hane	26	20	27	26	24	28	24	22	25	22
6. Hane	21	22	23	28	28	20	25	24	29	28
7. Hane	17	10	14	12	14	16	12	11	19	14
8. Hane	16	11	10	14	13	10	18	13	14	18
9. Hane	4	6	8	6	1	9	3	7	2	7
10. Hane	9	3	1	2	2	8	7	6	1	34

İzmir'de İç Göç

1. Cinsiyetiniz 1. Erkek 2. Kadın
2. Bitirdiğiniz yaş .....
3. Doğduğunuz yer (İl, ilçe, bucak, köy ve yurt dışı ise ülke olarak yazınız).....
4. İzmir'de kaç yıldır oturuyorsunuz.....
5.
  - 1 yıl önce oturduğunuz yer (İl, ilçe, bucak, köy ve yurt dışı ise ülke olarak yazınız) .....
  - 5 yıl önce oturduğunuz yer(İl, ilçe, bucak, köy ve yurt dışı ise ülke olarak yazınız) .....
  - 10 yıl önce oturduğunuz yer(İl, ilçe, bucak, köy ve yurt dışı ise ülke olarak yazınız) .....
6. (Göç ettiyseniz oturduğunuz yerden ayrılma nedeniniz
  1. İş arama / bulma 2. Tayin/atama 3. Hanehalkı fertlerinden birine bağlı göç
  4. Eğitim 5. Evlilik 6. Deprem 7. Güvenlik 8. Diğer
7. (Eğer göç ettiyseniz) şu andaki yaşantım 1. daha iyi 2. değişmedi 3. daha kötü
8. (Eğer göç ettiyseniz) şu andaki kazancım 1. daha iyi 2. değişmedi 3. daha kötü
9. En son hangi okulu bitirdiniz.
  1. Okur yazar değil (0)
  2. Okul bitirmede (2) (yıl olarak yazılacak).....
10. Hanedeki birey sayısı (anket yapılan kişi hariç)

Birey	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitimi
No	(1. Bayan, 2. Erkek)		(yıl olarak)
1			
11. Medeni durumunuz
  1. Hiç evlenmedi 2. Evli 3. Boşandı 4. Ayrı yaşıyor 5. Eşi öldü
12. Çalıştığınız sektör
  1. Tarım 2. İmalat (Sanayi) 3. Hizmet
13. Hangi sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlısınız
  1. Bağkur 2. SSK 3. Emekli Sandığı 4. Kayıtlı değil 5. Diğer
14. İşteki durumunuz
  1. Kamu 2. Özel sektör 3. İşveren 4. Kendi hesabına
15. Esas mesleğiniz.....
16. Bir haftada kaç saat çalışıyorsunuz.....
17. Aylık toplam ücretiniz (esas iş+ ek işi)
18. Hanenin aylık ortalama geliri.....
19. Hanedeki çalışan kişi sayısı.....
20. Konutun mülkiyet durumu
  1. Ev sahibi 2. Kiracı 3. Lojman 4. Diğer